

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ І.І. МЕЧНИКОВА

Кафедра політології

ЗАТВЕРДЖУЮ
Перший проректор

Майя НІКОЛАЄВА
«*серпень*» 2025р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ПОЛІТИЧНІ ПАРТІЇ ТА ПАРТІЙНІ СИСТЕМИ

Рівень вищої освіти:	<u>перший (бакалаврський) рівень</u>
Галузь знань:	<u>05 - Соціальні та поведінкові науки</u>
Спеціальність:	<u>052 - Політологія</u>
Освітньо-професійна програма:	<u>Політологія</u>

ОНУ
2025

Робоча програма навчальної дисципліни «Політичні партії та партійні системи».
Одеса: ОНУ, 2025. 24 с.

Розробники: **С.В. Коч**, доктор політичних наук, професор.

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри політології
Протокол № 1 від «29» серпня 2025 р.

Завідувач кафедри

(підпис)

Світлана КОЧ
(прізвище та ініціали)

Погоджено із гарантом ОПП Політологія

(підпис)

Ірина МИЛОСЕРДНА
(прізвище та ініціали)

Схвалено навчально-методичною комісією (НМК) ФМВПС
Протокол № 1 від «29» серпня 2025 р.

Голова НМК

(підпис)

Олег ХОРОШИЛОВ
(прізвище та ініціали)

Переглянуто та затверджено на засіданні кафедри

Протокол № від « » 20 р.

Завідувач кафедри

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Переглянуто та затверджено на засіданні кафедри

Протокол № від « » 20 р.

Завідувач кафедри

(підпис)

(прізвище та ініціали)

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, спеціалізація, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		<i>денна форма навчання</i>	<i>заочна форма навчання</i>
Загальна кількість: кредитів – 4 годин – 120 змістових модулів – 2 ІНДЗ – дослідження та презентація спеціальної теми.	Галузь знань 05 – соціальні та поведінкові науки Спеціальність 052– політологія Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)	Обов’язковий ОК24.	
		<i>Рік підготовки:</i>	
		2-й	2-й
		<i>Семестр</i>	
		3-й	3-й
		<i>Лекції</i>	
		24 – год.	8 – год.
		<i>Практичні</i>	
		24 – год.	6 - год
		<i>Самостійна робота</i>	
		72 – год.	106 – год.
		у т.ч. ІНДЗ*: 30 год.	
		Форма підсумкового контролю: іспит	

1. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Дисципліна включена до переліку обов'язкових освітніх компонентів (ОК 24) освітньо-професійної програми (ОПП) для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 052 – «Політологія».

Дисципліна орієнтована на теоретичне та практичне засвоєння ключових чинників розвитку партійно-політичних систем в умовах трансформації політичного простору; на аналіз ролі політичних партій у демократичному процесі, їх впливу на прийняття політичних рішень та створення публічної політики.

Мета курсу «Теорія політичних партій та партійних систем» – опанування здобувачами теоретичних та практичних основ партології – науки про партії як феномен політичної системи, що впливають на якість та динаміку демократичного процесу, забезпечують взаємодію громадян та інститутів політичної системи, презентацію та захист інтересів. У центрі уваги чинники що впливають на динаміку розвитку та специфіку функціонування партійно-політичних систем та інститутів що забезпечують взаємодію громадянського суспільства та державної влади.

Об'єктом курсу є політичні партії в системі політичної та громадянської взаємодії.

Предметом курсу є функціональний аналіз політичних партій і партійних систем в контексті досягнення політичної стабільності та рівноваги; вивчення політичних партій як політико-правового явища, категорій і інституту; процес формуванням конкурентної плюралістичної системи, з перетворенням політичних партій в структурні елементи механізму організації та виконання влади.

Завданнями вивчення дисципліни є сформування у здобувачів уявлення про політичні партії та партійні системи, як найважливіші складові елементи політичної системи демократичного типу, їх сутнісних рисах, функціях, різновидах, про роль партій в процесі функціонування політики, про особливості виникнення і розвиток партій та партійних систем в світі, про нормативне регулювання діяльності партій; щоб дати майбутньому спеціалісту - знання, необхідні сучасному політичному менеджеру, консультанту, досліднику процесів управління в політичній сфері, політику, державному і муніципальному службовцю, викладачу політології. Отже **завдання:** освоєння здобувачами категоріально – понятійного апарату; отримання знань про закономірності виникнення, тенденції розвитку політичних партій та політичних систем протягом світової історії їх розвитку; вивчення вузлових моментів історії політичних партій: починаючи з угруповань Давнього світу до сучасних політичних організацій; визначити різновиди політичних партій та партійних систем, класифікувати їх за ознаками; проаналізувати місце і роль партій у політичній системі суспільства; проаналізувати генезу партійно-політичних систем: біпартійних, мультіпартійних, монопартійних; Аналіз особливостей розвитку сучасних партійних систем, характер політичної конкуренції, форми та методи зв'язку партій з державною владою та громадянським суспільством; Вивчення типів організаційної структури партій та аналіз їх ідеологічних принципів; Знайомство з особливостями правового регулювання і функціонування політичних партій в різних країнах світу.

Вивчення дисципліни спрямоване на формування наступних компетентностей:

Інтегрально компетентності (ІК): Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у політичній сфері, що характеризуються комплексністю та невизначеністю умов, із застосуванням теорій та методів політичної науки

Загальних компетентностей (ЗК):

ЗК01. Знання предметної області та розуміння професійної діяльності;

ЗК04. Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/видів економічної діяльності);

ЗК06. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні

Спеціальних (фахових) компетентностей (СК):

СК01. Здатність використовувати категорійно –понятійний та аналітично-дослідницький апарат сучасної політичної науки;

СК03. Здатність описувати, пояснювати й оцінювати політичні процеси та явища у різних історичних, соціальних, культурних та ідеологічних контекстах;

СК05. Здатність аналізувати взаємодію політичних акторів та інститутів, владу та урядування, політичні системи та режими, політичну поведінку у різних контекстах їх функціонування;

СК06. Здатність аналізувати публічну політику на місцевому, національному, європейському та глобальному рівні;

СК07. Здатність застосовувати теорії та методи прикладної політології, політичних комунікацій, спеціальних політологічних дисциплін у професійній діяльності.

Програмні результати навчання (ПРН):

РН01. Розуміти предметну область, етичні та правові засади професійної діяльності;

РН04. Мати навички професійної комунікації;

РН08. Вміти використовувати базовий категорійно-понятійний та аналітично-дослідницький апарат сучасної політичної науки;

РН10. Вміти описувати, пояснювати й оцінювати політичні процеси та явища у різних історичних, соціальних, культурних та ідеологічних контекстах;

РН12. Вміти аналізувати взаємодію політичних акторів та інститутів, владу та урядування, політичні системи та режими, політичну поведінку у різних контекстах їх функціонування;

РН13. Вміти аналізувати публічну політику на місцевому, національному, європейському та глобальному рівні;

РН14. Застосовувати теорії та методи прикладної політології, політичних комунікацій, спеціальних політологічних дисциплін у професійній діяльності;

РН15. Конструювати дизайн, розробляти програму та виконувати політологічні дослідження з використанням сучасних методів, технологій та інструментарію політичного аналізу.

У результаті вивчення даного курсу здобувач повинен знати: підходи партологів щодо визначення сутності політичних партій; основні категорії партології, їх зміст і структуру; історію інституту політичних партій; етапи формування політичних партій та суспільно-політичних рухів; розуміти соціально-політичну природу партій та їх роль як суб'єкта представництва інтересів соціальних груп; розуміння політичних партій як суб'єкта політичного процесу; загальні принципи класифікації партій та партійних систем; загальні типології партій та тенденції їх історичного розвитку; типології партійних систем і особливості партійних систем сучасних держав; загальні аспекти проблеми партій, як суб'єктів публічної політики; загальні принципи та приклади правового регулювання та фінансово-господарської діяльності політичних партій; технології електоральної поведінки партій в умовах різних виборчих систем. **Здобувач повинен вміти:** використовувати наукову термінологію, базовий категорійно-понятійний та аналітично-дослідницький апарат під час аналізу партійно-політичних систем; виокремлювати кейси міжпартійної взаємодії та поведінку політичних партій в різних контекстах їх функціонування; аналізувати ідеологію і програму партій, організаційну структуру, електоральну базу сучасних партій, особливості структури партійних систем сучасних держав; аналізувати ідейно-теоретичного підґрунтя платформ політичних партій, їх організаційно-технологічні засади діяльності, участі у виборчому процесі; запроваджувати порівняльний і типологічний аналіз політичних партій та партійних систем; надавати аналіз закономірностям та тенденціям розвитку політичних партій і рухів; володіти знаннями щодо процедур реєстрації партій, участі у електоральній компанії; знати шляхи та процедури регулювання фінансування політичної діяльності партій; застосовувати електоральні технології в умовах партійної конкуренції

Практична складова курсу. В результаті виконання ІНДЗ студенти отримують практичні навички, серед яких: 1. оволодіння навичками проведення кроскультурного аналізу: співставлення різних типів партійних систем у світовому контексті з акцентом на їх структуру, виборчі стратегії та вплив на політичну стабільність; 2. практичне засвоєння алгоритму аналізу факторів формування партійно-політичної системи держави: фактор історичних особливостей

розвитку держави, фактор політичного режиму, фактор електоральної системи; 3. здобуття уміння аналізу електоральних карт, використовуючи методологію критичної геополітики на рівні національно-політичної системи та на рівні регіональної політичної системи; 4. вміння прогнозувати результати партійної конкуренції використовуючи аналіз електоральних розколів (електоральних карт), конструювати дизайн ефективної партійної політичної моделі в умовах сучасних політичних процесів; 5. знання процедур та практик застосування правових механізмів партійної інституалізації (будівництва та функціонування партійної системи); 6. вміння розробити уставні документи політичних партій (програму, устав).

3. ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ТЕОРІЯ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ ТА ПАРТІЙНИХ СИСТЕМ» ДЛЯ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «ПОЛІТОЛОГІЯ»

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1.

Партії та політичні системи як феномен політики: історія виникнення, принципи формування та еволюції.

ТЕМА 1 Предмет, структура курсу. Політичні партії: умови виникнення і функціонування. Завдання і мета курсу. Предмет курсу. Об'єкт вивчення і аналізу. Поняття політичної партії. Історіографічний аналіз літератури до курсу. Еволюція історичних форм партійних організацій: політичні угруповання, клуби, масові організації, партії-рухи. Етапи патогенезу. Групи інтересів як медіатори в політичних відносинах (А. Бентлі, Д. Трумен, Н. Полсбі). Політичні партії як різновид груп інтересів. Партія як тип політичної організації. Поняття «партогенезу» та «партології». Суть партії, її ідейно-політична орієнтація. Партія, як організація, що виражає інтереси і настрої певних верств населення країни. Історичні етапи формування і розвитку партій. Партії в стародавньому світі та середньовіччі. Партії в період розвитку капіталістичних відносин. Політичні партії і рухи на початку ХХ століття. Особливості сучасного етапу в розвитку політичних партій. Партологічні дослідження в Україні. Формування української партології

ТЕМА 2. Політичні партії: типологія і класифікація. Базові характеристики політичних об'єднань: функції, політична платформа, соціальна база, електорат. Типологія партій. Варіанти типологій партій М. Дюверже, Ф. Борреля, Же. Бюрдо, Же. Шарло, Ф. Епстайна, Дж. Лапаломбара. Ідейно-політична орієнтація; характер політичних програм, мета і засоби досягнення виконання програм, тип об'єднання і структури, особливості складу, джерела фінансування. Політичні платформи партій. Поняття та ознаки партії. Політичний характер партій. Політичні цілі, засоби, способи і терміни їх досягнення. Політична соціалізація і проведення політичного рекрутування. Політична програма. Моделі і типи об'єднання політичних партій.

ТЕМА 3. Партійні системи: поняття, різновиди, класифікації. Теорія партійних систем. Теорія партійних систем. Розвиток теорії (Аристотель, А. Токвіль, Г. Спенсер, Е. Дюркгейм, В. Парето, М. Вебер, В. Ленин, ін.). Системний аналіз в політичних дослідженнях (Т. Парсонс, Д. Істон, Г. Алмонд, К. Дойч.) Системна теорія. Політична система. Система партій. Сучасні теорії політичних систем (М. Дюверже). Формування партійних систем. Партійні блоки та коаліції. Структура партійної системи. Ієрархічні рівні партійних систем: партійно-електоральний, організаційно-партійний, партійно-коаліційний, партійно-державний. Якісні та кількісні характеристики партійних систем. Переваги та недоліки двопартійних та багатопартійних систем. Авторські типології (Дж. Сарторі, М. Дюверже, Ж. Блонделя, С. Айзенштадт, С. Коена, Г. Алмонда, С. Верби). Партійна система, як феномен політики. Їх зв'язок з виборчими системами.

ТЕМА 4. Сучасні політичні рухи та партії: їх взаємодія із інститутами політичної системи. Політичні рухи та політичні партії. Групи інтересів як медіатори в політичних відносинах держави і населення (А. Бентлі, Д. Трумен, Н. Полсбі). Джерела впливу, ресурси, механізми репрезентації груп інтересів. Типологія лобі та групи тиску. Лобістські угруповання та парламентські кокуси. Мафія і корупція як результати зрощення державних і корпоративних структур. Утворення тіньових корпоративних угруповань. Клани і клієнти в політичних структурах. Корпоратизації політики. Політичні партії як різновид асоціативних груп інтересів. Форми інституціоналізації політичних партій. Лідери, керівники і активісти, функціонери. Відносини партій з іншими політичними інститутами. Взаємини парій з державою і групами тиску. Міжпартійна конкуренція. Блоки і коаліції. Партійний кокус. Фракції. Партійна ієрархія і небезпека олігархізації партійного керівництва. Формати партійних систем в «нових демократіях». Партійні системи в національно-цивілізаційних традиціях. Державне регулювання

процесу виникнення і діяльності політичних партій. Парламентська діяльність політичних партій.

ТЕМА 5. Політична ідеологія: в партійному будівництві. Сучасні ідеологічні платформи: виникнення, розвиток, політичне застосування. Поняття «ідеологія», «політична ідеологія». Підходи і трактування політичної ідеології (А. Треси, К. Мангейм, К. Маркс, В. Парето, Ф. Уоткінс, Л. Седжент, Р. Міхельс, С. Хантінгтон). Рівні політичної ідеології: теоретико-концептуальний, програмно-політичний, актуалізований. Функції політичної ідеології. Ідеологізація, деідеологізація і реідеологізація політичного життя (Д. Белл, А. Арон, С. Ліпсет). Інформаційний тоталітаризм і управління масовою свідомістю. Ідеологічні суперечності в XIX та XXI століттях. Ідеологізм і технократизм (Х. Шельськи) в соціальному і політичному житті. Класичні ідеологічні течії. Сучасні ідеологічні платформи. Нові ліві та нові праві – ідеологія, сучасні рухи.

ТЕМА 6. Закономірності формування та характерні риси партійної системи в Україні. Становлення багатопартійності в Україні. Політизація лобістських структур. Характер кліважуваття простору України за методологією С. Роккана та І. Валерстайна. Електоральна поведінка в моделі С. Ліпсета та С. Роккана. Моделювання політичної поведінки. Консервація партійно-політичних розколів в Україні. Електоральні карти України. Фантомні простори як маркування сталих політичних уподобань в регіональному вимірі. Класифікація політичних партій в Україні за критеріями: кількісний, структурний, владний, ідеологічний та інші. Сучасні ідеологічні платформи партій в Україні.

ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ 2

Теоретичний аналіз сучасних партійних проблем

ТЕМА 7. Правова інституціоналізація політичних партій. Партійне право. Фінансування партій. Правова регуляція діяльності політичних партій. Юридичне поняття партії. Партійна система держави. Правлячі партії. Опозиційні партії. Поняття правового статусу політичної партії та його структура. Регламентація ідеології і програм політичних партій. Політичні партії – суб'єкт «партійного права». Правове регулювання порядку створення і реєстрації партій. Принципи взаємодії партій та держави. Поняття і етапи інституалізації політичних партій. Форми правової інституціоналізації політичних партій. Політичні партії і їх взаємодія з інститутами політичної системи. Регламентація взаємин депутата з партійною фракцією. Регламентація взаємин політичних партій та уряду. Партійні фінанси. Законодавства про фінанси політичних партій. Джерела, з яких формуються фінансові можливості партій. Державна підтримка партій в світовій практиці: пільги, послуги. Державне фінансування політичних партій.

ТЕМА 8. Правова інституціалізація політичних партій в Україні.

Правова регуляція діяльності політичних партій. Юридичне поняття партії. Законодавство України про політичні партії. Закон України «Про політичні партії в Україні». Закон України «Про вибори народних депутатів України». Регламент Верховної Ради України. Закон України «Про вибори Президента України», Закон України «Про Центральну виборчу комісію». Процедура реєстрації партії в Україні. Поняття правового статусу політичної партії та його структура. Регламентація ідеології і програм політичних партій. Принципи взаємодії партій та держави. Загальнонаціональний статус партій в Україні. Політичні партії і їх взаємодія з інститутами політичної системи.

Фінансування політичних партій та виборчих компаній в Україні. Законодавство про фінанси політичних партій. Джерела, з яких формуються фінансові можливості партій в Україні. Підприємницька діяльність партій. Шляхи регулювання фінансування політичної діяльності. Заборони та обмеження витрат. Фінансова звітність. Державне фінансування. Місце політичних партій у Верховній Раді України. Парламентські партії. Опозиційні партії. Системні партії. Антисистемні партії. Регламентація взаємин депутата з партійною фракцією. Регламентація взаємин політичних партій та уряду.

ТЕМА 9. Політичні партії та виборчий процес. Регламентація парламентської діяльності. Суть політичної участі і його теоретичні і технологічні трактування (К. Маркс, Й. Шумпетер, Ф. Тьоніс, Л. Хейден). Постійні і змінні чинники політичної участі. Типи політичної участі (Г. Алмонд, К. Пауелл, У. Мілбрайт). Типи політичної підтримки (Д. Істон). Політична участь в політичних системах змагального типу і неконкурентних. Особливості мобілізованої, автономної, символічної і відповідальної участі. Конформізм. Політичний протест. Ортодоксальна і протестна участі (Е. Мюллер). Ефективність протестного потенціалу (А. Марш). Репресивний потенціал участі. Абсентеїзм і апатія.

Поняття «Електоральна географія». Мажоритарна виборча система. Пропорційна виборча система. Змішана виборча система. Виборча компанія. Регламентація участі політичних партій у виборчому процесі. Суб'єкти виборчого процесу: партії, коаліції, блоки, неполітичні суспільні об'єднання, виборці. Регламентація парламентської діяльності політичних партій. Положення про депутатські групи, регламенти палат... Організаційні моменти регламентації: умови утворення парламентської фракцій; правовий статус; статус опозиції; забезпечення роботи фракцій; відносини політичних партій і депутатів.

ТЕМА 10. Європейські стандарти функціонування політичних партій. Партійна система ЄС. Політико-правова система ЄС. Партії та політичні групи в Європі. Європейський парламент. Механізм формування Європейського парламенту. Виборча система. Питання створення єдиної виборчої системи. «Виборчий округ» в ЄС. Особливості національних практик виборчого процесу. Питання цензів. Загальноєвропейські політичні партії. Фракційний розподіл в європейському парламенті: історія, сучасний склад.

ТЕМА 11. Сучасні партійно-правові системи: особливості функціонування.

Особливості формування і функціонування національних партійно-політичних систем. Параметри аналізу партійних систем. Фактори формування партійних систем: фактор історичних особливостей розвитку держави, фактор політичного режиму, фактор електоральної системи. Теорема М. Дюверже. Символізація партійно-політичного простору. Символізація і стереотипізація: природа процесу. Символічне кодування в політичному менеджменті. Політична символіка та її природа.

ТЕМА 12. Функціонування партійно-політичної системи в Україні

Регламентация участі політичних партій у виборчому процесі. Виборчий округ. Виборчий процес. Технології впливу на результати виборів. Джеррімендеринг. Політична реклама. Політична мобілізація. Суб'єкти виборчого процесу: партії, коаліції, блоки, неполітичні суспільні об'єднання, виборці. Партійні квоти. Партійне представництво. Прохідний бар'єр.

Регламентация парламентської діяльності політичних партій. Положення про депутатські групи, регламенти ВР України. Організаційні моменти регламентації: умови утворення парламентської фракцій; правовий статус; статус опозиції; забезпечення роботи фракцій; відносини політичних партій і депутатів. Політична реклама та її функції. Типологія політичної реклами.

Реформування партійно-політичної системи в Україні. Проблема кількісного переважання системи. Механізми стабілізації системи. Приклади стабілізації за С. Рокканом, Дж. Сарторі, М. Дюверже. Уникнення партіями електоральних змагань.. Адаптація партійно системи України до політичної системи ЄС.

4. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин									
	Денна форма					Заочна форма				
	Усього	у тому числі				Усього	у тому числі			
		лек	прак	інд	с/р		л	п	інд	с/р
1	2	3	4	5	6	8	9		10	11
Модуль 1										
Змістовий модуль 1.										
Партії та політичні системи як феномен політики: історія виникнення, принципи формування та еволюції.										
Тема 1. Предмет, структура курсу. Політичні партії: умови виникнення і функціонування.	10	2	2	3	3	10	-	-	3	7
Тема 2. Політичні партії: типологія та класифікація. Базові характеристики політичних об'єднань: функції, політична платформа, соціальна база, електорат	10	2	2	3	3	10	2	2	3	3
Тема 3. Партійні системи: поняття, різновиди, класифікації. Теорія партійних систем.	12	2	2	3	3	10	-	2	3	5
Тема 4. Сучасні політичні рухи та партії: їх взаємодія з інститутами політичної системи	10	2	2	3	3	10	2		3	5
Тема 5. Політична ідеологія: в партійному будівництві. Сучасні ідеологічні платформи: виникнення, розвиток, політичне застосування.	10	2	2	3	3	10	-		3	7
Тема 6. Закономірності формування та характерні риси партійної системи в Україні.	10	2	2	3	3	10	-		3	7
Разом за змістовим модулем 1	60	12	12	18	18	60	4	4	18	34
Змістовий модуль 2.										
Стандарти та практики функціонування сучасних партійно-політичних систем										
Тема 7. Правова інституціоналізація політичних партій. Партійне право. Фінансування партій.	10	2	2	3	3	10	2	-	3	5
Тема 8. Правова інституціоналізація політичних партій в Україні.	10	2	2	3	3	10	-	-	3	7
Тема 9. Політичні партії та виборчий процес. Регламентація парламентської діяльності партій	10	2	2	3	3	10	-	-	3	7
Тема 10. Європейські стандарти функціонування політичних партій. Партійна система ЄС	10	2	2	3	3	10	2	-	3	5
Тема 11. Сучасні партійно-політичні системи: особливості функціонування.	10	2	2	3	3	10	-	2	3	5
Тема 12. Функціонування партійно-політичної системи в Україні	10	2	2	3	3	10	-	-	3	7
Разом за змістовим модулем 2	60	12	12	18	18	90	4	2	18	36
Усього годин	120	24	24	36	36	90	8	6	36	70
Усього годин	120	24	24	72		120	8	6		106

5. ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Назви змістовних модулів і тем		Кількість годин
Модуль 1		
Змістовний модуль 1		
Т.1	Предмет, структура курсу. Політичні партії: умови виникнення і функціонування. Опрацювання лекційного матеріалу. З'ясування науково-теоретичних засад та стратегічних завдань дисципліни. Огляд історіографії з курсу з метою виявлення процесу еволюції предмету та об'єкту дослідження партології. Виявлення варіативності підходів щодо ключових понять в партології. Створення конспекту з історичних етапів формування і розвитку партій.	2
Т.2	Політичні партії: типологія і класифікація. Базові характеристики політичних об'єднань: функції, політична платформа, соціальна база, електорат. Встановлення авторських підходів та критеріїв до створення типології партій. Виявлення засобів встановлення та презентації політичної платформи партій. Визначення типових та варіативних ознак партії. Функції політичних груп та партій. Політична соціалізація, мобілізація, політичного рекрутування.	2
Т.3	Партійні системи: поняття, різновиди, класифікації. Теорія партійних систем. Ознайомлення з теоріями організації та функціонування партійних систем. Визначення специфіки теорії (Аристотель, А. Токвіль, Г. Спенсер, Е. Дюркгейм, В. Парето, М. Вебер, В. Ленин, ін.). Визначення специфіки системного аналізу в політичних дослідженнях (Т. Парсонс, Д. Істон, Г. Алмонд, К. Дойч.) Системна теорія в політичних науках. Сучасні теорії політичних систем (М. Дюверже, С. Роккана). Ієрархічні рівні партійних систем. Авторські типології (Дж. Сарторі, М. Дюверже, Ж. Блонделя, С. Айзенштадт, С. Коена, Г. Алмонда, С. Верби). Партійна система, як феномен політики. Їх зв'язок з виборчими системами.	2
Т.4	Сучасні політичні рухи та партії: їх взаємодія із інститутами політичної системи. Виявлення залежності між розвитком політичних рухів та політичних партій. Вивчення груп інтересів та лобістських груп. Підходи А. Бентлі, Д. Трумена, Н. Полсбі. Політичні ресурси груп інтересів. Визначення типологічних ознак лобістських структур та групи тиску. Характеристика лобістських угруповань та парламентських кокусів. Клани і клієнти в політичних структурах. Форми інституціоналізації політичних партій. Формати партійних систем в «нових демократіях». Партійні системи в національно-цивілізаційних традиціях. Державне регулювання процесу виникнення і діяльності політичних партій	2
Т.5	Політична ідеологія: в партійному будівництві. Сучасні ідеологічні платформи: виникнення, розвиток, політичне застосування. Вивчення авторських підходів до трактування політичної ідеології в працях А. Треси, К. Мангейма, К. Маркса, В. Парето, Ф. Уоткінса, Л. Седжента, Р. Міхельса, С. Хантінгтона. Визначення функцій політичної ідеології в теоретичних напрацюваннях Д. Белла, А. Арона, С. Ліпсета. Виявлення ідеологічних суперечностей в ХІХ та ХХІ століттях. Визначення специфіки ідеологізму і технократизму в роботах Х. Шельські. Виявлення відмінностей між класичними та новітніми ідеологічними течіями. Гібридні ідеології. Нові ліві та нові паві.	2

Т. 6.	Закономірності формування та характерні риси партійної системи в Україні Становлення багатопартійності в Україні. Політизація лобістських структур. Характер кліважуваття простору України за методологією С. Роккана та І. Валерстайна. Електоральна поведінка в моделі С. Ліпсета та С. Роккана. Моделювання політичної поведінки. Консервація партійно-політичних розколів в Україні. Електоральні карти України. Фантомні простори як маркування сталих політичних уподобань в регіональному вимірі. Класифікація політичних партій в Україні за критеріями: кількісний, структурний, владний, ідеологічний та інші. Сучасні ідеологічні платформи партій в Україні.	2
Разом за змістовним модулем 1		12
Змістовний модуль 2		
Т.7	Правова інституціалізація політичних партій. Партійне право. Фінансування партій. Правова регуляція діяльності політичних партій. Юридичне поняття партії. Партійна система держави. Правлячі партії. Опозиційні партії. Поняття правового статусу політичної партії та його структура. Регламентація ідеології і програм політичних партій. Політичні партії – суб'єкт «партійного права». Правове регулювання порядку створення і реєстрації партій. Принципи взаємодії партій та держави. Поняття і етапи інституалізації політичних партій. Форми правової інституціоналізації політичних партій. Політичні партії і їх взаємодія з інститутами політичної системи. Регламентація взаємин депутата з партійною фракцією. Регламентація взаємин політичних партій та уряду. Партійні фінанси. Законодавства про фінанси політичних партій. Джерела, з яких формуються фінансові можливості партій. Державна підтримка партій в світовій практиці: пільги, послуги. Державне фінансування політичних партій.	2
Т.8	Правова інституціалізація політичних партій в Україні. Юридичне поняття партії. Законодавство України про політичні партії. Процедура реєстрації партії в Україні. Поняття правового статусу політичної партії та його структура. Регламентація ідеології і програм політичних партій. Принципи взаємодії партій та держави. Загальнонаціональний статус партій в Україні. Політичні партії і їх взаємодія з інститутами політичної системи. Фінансування політичних партій та виборчих компаній в Україні.. Підприємницька діяльність партій. Шляхи регулювання фінансування політичної діяльності. Фінансова звітність. Державне фінансування. Парламентські партії. Опозиційні партії. Системні партії. Антисистемні партії. Регламентація взаємин депутата з партійною фракцією. Регламентація взаємин політичних партій та уряду.	2
Т.9	Політичні партії та виборчий процес. Регламентація парламентської діяльності. Суть політичної участі і його теоретичні і технологічні трактування (К. Маркс, Й. Шумпетер, Ф. Тьоніс, Л. Хейден). Постійні і змінні чинники політичної участі. Типи політичної участі (Г. Алмонд, К. Пауелл, У. Мілбрайт, Д. Істон). Ортодоксальна і протестна участі (Е. Мюллер). Ефективність протестного потенціалу (А. Марш). Репресивний потенціал участі. Електоральна політика партій. Поняття «Електоральна географія». Виборча компанія. Регламентація участі політичних партій у виборчому процесі. Суб'єкти виборчого процесу: партії, коаліції, блоки, неполітичні суспільні об'єднання, виборці. Регламентація парламентської діяльності політичних партій: умови утворення парламентської фракцій; статус опозиції; забезпечення роботи фракцій;	2

T.1 0	Європейські стандарти функціонування політичних партій. Партійна система ЄС. З'ясуйте характеристику політико-правової системи ЄС. Визначте особливості партійно-політичних систем ЄС. Механізм формування Європейського парламенту. Виборча система ЄС. Питання створення єдиної виборчої системи. «Виборчий округ» в ЄС. Особливості національних практик виборчого процесу. Питання цenzів. Загальноєвропейські політичні партії. Фракційний розподіл в європейському парламенті: історія, сучасний склад.	2
T.1 1	Сучасні партійно-правові системи: особливості функціонування. Поняття національної партійно-політичних систем. Параметри аналізу партійних систем сучасності. Фактори формування партійних систем: фактор історичних особливостей розвитку держави, фактор політичного режиму, фактор електоральної системи. Символізація партійно-політичного простору. Символізація і стереотипізація: природа процесу. Символічне кодування в політичному менеджменті. Політична символіка та її природа.	2
T.1 2	Функціонування партійно-політичної системи в Україні Регламентация участі політичних партій України у виборчому процесі. Виборчий округ. Виборчий процес. Технології впливу на результати виборів. Джеррімендеринг. Політична реклама. Політична мобілізація. Суб'єкти виборчого процесу: партії, коаліції, блоки, неполітичні суспільні об'єднання, виборці. Партійні квоти та представництво. Прохідний бар'єр. Регламентация парламентської діяльності політичних партій. Положення про депутатські групи, регламенти ВР України. Умови утворення парламентської фракції; Статус опозиції; Відносини політичних партій і депутатів. Політична реклама та її функції. Реформування партійно-політичної системи в Україні. Проблема кількісного перевантаження системи. Механізми стабілізації системи. Уникнення партіями електоральних змагань.. Адаптація партійно системи України до політичної системи ЄС.	2
Разом за змістовним модулем 2		12
Усього годин		24

6. ТЕМИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ (не передбачені)

7. ТЕМИ ЛАБОРАТОРНИХ ЗАНЯТЬ (не передбачені)

8. САМОСТІЙНА РОБОТА ТА ІНДЗ

До самостійної роботи відноситься: [1] – підготовка до лекцій, практичних занять; [2] – опрацювання лекційного матеріалу, складання аналітичних схем; [3] – самостійне опрацювання літератури та нормативно-правових актів, джерел; [4] – індивідуальне навчально-дослідне завдання: підготовка доповіді; реферату, есе; підготовка презентації, статті;

Назва теми та основні завдання	Кількість годин	
	Інд р-а	Сам. р-а
Змістовний модуль 1		
Т.1. Предмет, структура курсу. Політичні партії: умови виникнення і функціонування Доопрацювання конспекту лекції. Самостійне опрацювання літератури. Підготовка доповіді, реферату, презентації (на вибір):	3	3

Теми: 1) Політичні організації в Стародавньому світі; 2) Політична боротьба в Давньому Римі; 3) Політичні рухи в середньовічних містах; 4) Розвиток партійно-політичних рухів в Англії; 5) Формування партійно-політичної системи (США, Франції, Німеччини, або інша країна) 6) Теорія демократії А. Токвіля. 7) Становлення теорії представницької демократії (поняття представництва: пряме, непряме; фактичне, географічне, фракційне, національне). 8) Розвиток українських партійно-політичних рухів в імперіях (Австрійській, Османській, Російській); 9) Особливості формування партійно-політичної системи УНР		
Т.2. Політичні партії: типологія і класифікація. Базові характеристики політичних об'єднань: функції, політична платформа, соціальна база, електорат. Доопрацювання конспекту лекції. Самостійне опрацювання літератури. Авторські типології класифікацій політичних партій М. Дюверже, Ф. Борреля, Ж. Бурдо, З. Ньюмена, Ж. Шарло, Ф. Епстайна, Дж. Лапаломбара та ін. Підготовка доповіді, реферату, презентації (на вибір): Теми: 1) Семиступінчаста класифікація партій Дж. Сартори; 2) Модель політичної системи Карла Дойча; 3) Класифікація партій по типу організації партій та за їх діями М. Дюверже; 4) Теорія політичної системи Д. Істона; 5) Класифікація політичних систем Ж. Блонделя; 6) Характеристика політичних систем за роботами С. Айзенштадта; 7) Стівен Кoen про партійні системи; 8) Типи політичних систем Г. Алмонда; 10) Типологія політичних культур С. Верби.	3	3
Т.3. Партійні системи: поняття, різновиди, класифікації. Теорія партійних систем. Доопрацювання конспекту лекції. Самостійне опрацювання літератури. Підготовка доповіді, реферату, презентації (на вибір): Теми: 1) Лобізм в політиці: історія; 2) Лобіювання як технологія. 3) Регулювання лобістської діяльності в сучасній практиці: порівняльний аналіз між країнами; 4) Моделі політичних коаліцій; 5) Механізм функціонування багатопартійної системи; 6) Політичні партії: особливості обліку та оподаткування; 7) Ієрархічні рівні партійних систем: електоральний, організаційно-партійний, партійно-коаліційний, партійно-державний; 8) Трансформації політичних структур в посткомуністичних країнах в ХХІ ст. (країна на вибір); ІНДЗ 1. Скласти таблицю «Припартійні організації» обравши групу партій країни (за вибором) ІНДЗ 2. Підготувати доповідь по теорії соціальної системи (За вибором), спираючись на оригінальні роботи. (О. Богданов, Т. Котарбинський, Л. Берталанфі, Н. Віне, К. Маркс, Г. Спенсер, М. Вебер, Ф. Тьонніс, Е. Дюркгейм, Г. Зіммель, Т. Парсонс, Е. Гідденс, П. Бурдьо, Ж. Дерріда, М. Арчер, І. Валлерстайн)	3	3
Т.4. Сучасні політичні рухи та партії: їх взаємодія із інститутами політичної системи. Доопрацювання конспекту лекції. Самостійне опрацювання літератури. ІНДЗ 3 3.1. Запропонувати класифікацію експресивних рухів (за власною системою критеріїв). 3.2. Обрати тему для детального розгляду. Підготувати доповідь-презентацію. Теми для ІНДЗ: 1) Професійні рухи: участь у політичній комунікації; 2) Музичні субкультури та їх політична мобілізація (барди, хіппі, емо, готи,	3	3

репери); 3) Арт-субкультури (аніме, отаку, фуррі); 4) Політичні субкультури в політичній культурі; 5) Субкультури по інтересам (хаккери, фідо-культура); 6) Кримінальні субкультури (тюремні субкультури, гопники, безхатчинки - жебраки...); 7) Спортивні субкультури в процесах політичної мобілізації (байкери, футбольні фанати, сталкери...); 8) Елітарні субкультури (мажори, золота молодіж, яппі, метросексуали); 9) Рух за права сексуальних та гендерних меншин; 10) Гендерні рухи України; 11) Сучасний фемінізм та його типологія; 12) Екологічні рухи в політичній комунікації; 13) Екологічні рухи в Україні; 14) Роль та місце «зелених» в політичних системах; 15) Конфесійні субкультури в політичному процесі; 16) Етнічні рухи: типологія, політичний потенціал.		
Т.5. Політична ідеологія: в партійному будівництві. Сучасні ідеологічні платформи: виникнення, розвиток, політичне застосування. Доопрацювання конспекту лекції. Самостійне опрацювання літератури. ІНДЗ 4 1) Порівняльна характеристика в вигляді таблиці класичних, традиційних ідеологій та їх сучасних модифікацій (<i>Лібералізм – неолібералізм; консерватизм – неоконсерватизм, марксизм – неомарксизм, анархізм – сучасні анархічні течії, ін.</i>). 2) Характеристика 2-х прикладів сучасних гібридних ідеологій. Приклади застосування їх в політичних програмах партій	3	3
Т.6. Закономірності формування та характерні риси партійної системи в Україні Доопрацювання конспекту лекції. Самостійне опрацювання літератури. Становлення багатопартійності в Україні. Політизація лобістських структур. Характер кліважування простору України за методологією С. Роккана та І. Валерстайна. Електоральна поведінка в моделі С. Ліпсета та С. Роккана. Моделювання політичної поведінки. Консервація партійно-політичних розколів в Україні. Електоральні карти України. Фантомні простори як маркування сталих політичних уподобань в регіональному вимірі. Класифікація політичних партій в Україні за критеріями кількісний, структурний, владний, ідеологічний та інші. Сучасні ідеологічні платформи партій в Україні. Підготовка доповіді, реферату, презентації (на вибір): 1) Методологія С. Роккана для країн Східної Європи; 2) Типологія політичних партій в Україні за класифікацією автора (за вибором студента); 3) Проекти електорально розширення округів на закордонні етнічні групи в Болгарії, Угорщині, Польщі та інших; 4). Фантомні та уявні простори в політичному процесі ЄС. ІНДЗ 5. Надайте розгорнуту характеристику факторам формування партійної системи в Україні: фактор історичних особливостей розвитку держави, фактор політичного режиму, фактор електоральної системи ІНДЗ 6.1. Надати аналіз електоральним просторам України використовуючи методологію критичної геополітики. (есе 3-5 стор.) ІНДЗ 6.2. Використовуючи 4-и розколи політичного простору за теорією С.Роккана пояснити виникнення в Україні партій. (есе 3-5 стор.) ІНДЗ 6.3. Використовуючи електоральні карти України пояснити результати партійних змагань до обраного регіону України (есе 3-5 стор.)	3	3
Разом за змістовним модулем 1	18	18
Змістовний модуль 2		

Т.7. Правова інституціалізація політичних партій. Партійне право. Фінансування партій. Доопрацювання конспекту лекції. Самостійне опрацювання літератури. Ознайомитись з національними практиками інституціалізації партій. Підготовка доповіді, реферату, презентації (на вибір): 1) Партійні коаліції в ФРГ: механізми дії на федеральному і земельному рівнях; 2) Партогенез: поняття та приклади в різних політичних системах. 3) Фінансування сучасних партій в країнах ЄС; 4) Регламентації ідеологічного спектра партій в країнах Європи;	3	3
Т. 8. Правова інституціалізація політичних партій в Україні. Доопрацювання конспекту лекції. Самостійне опрацювання літератури. Ознайомитись з національними практиками інституціалізації партій. Підготовка доповіді, реферату, презентації (на вибір): 1) Комерціалізація процедури реєстрації партії в Україні (аналіз комерційних пропозицій); 2) Еволюція законодавства про політичні партії: історичний огляд та сучасний стан 3) Фінансування політичних партій: правові аспекти та механізми контролю 4) Заборона політичних партій: правові підстави та міжнародні стандарти ІНДЗ 7. Розробіть стратегію реформування законодавства про політичні партії в Україні, яка включатиме кроки щодо посилення внутрішньопартійної демократії, підвищення фінансової прозорості та забезпечення справедливості виборчого процесу.	3	3
Т.9. Політичні партії та виборчий процес. Регламентація парламентської діяльності. Доопрацювання конспекту лекції. Самостійне опрацювання літератури. ІНДЗ 8: Аналіз електоральних уподобань в країні (за вибором студента) Потрібно з'ясувати що впливає на політичне уподобання громадян. <u>План роботи</u> 1. Характеристик картографічних зображень результатів виборів (обрати 4-6 електоральні компанії) 2. Виявлення типових повторів, які відображають електоральні карти. 3. Пояснення регіональної специфіки політичних уподобань (за методологією С.Роккана) 4. Аналіз виборчої системи в країні та переваг у «виборі» електорального поля окремими партіями (за віком, за соціальної природою, за ідеологічним уподобанням, за перевагами в виборі версії історичного минулого/майбутнього...інше..) 5. Описати відомі в країні практики <u>джерримендерингу</u> ІНДЗ 9. Навести аналіз технології впливу на результати виборів в Україні (на прикладі реальної виборчої компанії).	3	3
Т.10. Європейські стандарти функціонування політичних партій. Партійна система ЄС. Доопрацювання конспекту лекції. Самостійне опрацювання літератури. Підготовка доповіді, реферату, презентації (на вибір): 1) Особливості правового регулювання діяльності партій в ЄС; 2) Правове регулювання діяльності політичних партій в країні ЄС (за вибором); 3) Міжнародний досвід політичної опозиції.	3	3
Т.11. Сучасні партійно-правові системи: особливості функціонування. Доопрацювання конспекту лекції. Самостійне опрацювання літератури.	3	3

ІНДЗ 10: Надати характеристику національної партійно-політичної системи держави (за вибором). План роботи: 1. Фактори які вплинули на формування партійно-політичної системи обраної держави (3-и типи факторів за лекцією) 2. Система партій в державі, та їх класифікація. (за структурою, ідеологією, політичним спектром, долучення до влади, характеристики середовища дії) 3. Аналіз електоральних розколів в державі – електоральні карти (3- 5 останніх електоральних процеси). (за методологією С. Роккана) 4. Тип партійної системи в державі (за Дж. Сарторі та М. Дюверже) 5. Державне регулювання партійного життя (процес інституалізації партійної системи) 6. Партійне право (правові механізми регулювання партійного будівництва та функціонування партійної системи) 7. Статус опозиції і види діючих опозицій в державі. (за класифікацією Р. Даля).		
Т. 12. Функціонування партійно-політичної системи в Україні Доопрацювання конспекту лекції. Самостійне опрацювання літератури. Підготовка доповіді, реферату, презентації (на вибір): 1) Загрози атомістичних партійних систем (аналіз історіографії); 2) Абсентеїзм політичних партій в Україні; 3) Політична участь іноземців в ЄС та перспективи для України; ІНДЗ 10.1. Надати семіотичний аналіз політичної символіки в Україні. (обрати групу символів, надати аналіз витоків символу та його сучасного значення) ІНДЗ 10.2. Надати аналіз практикам політичної реклами в Україні. (За вибором студента певна група партій або певна рекламна технологія)	3	3
Разом за змістовним модулем 2	18	18
	36	36
Усього годин	72	

В якості самостійної роботи здобувач може пройти професійні курси/тренінги, професійне стажування, онлайн-курси, громадянську освіту, отримати відповідний сертифікат на освітніх платформах, що може бути зараховано як періодичний, поточний та фрагмент підсумкового контролю. Пропонуються до розгляду такі курси, які можуть бути визнані як періодичний, поточний контроль та/або бонусні бали (за бажанням здобувача):

Назва освітньої платформи, назва онлайн курсу, короткий опис, посилання*	Компетентності та результати навчання, що формуються	Кількість годин
<u>Прометеус,</u> «Громадська та політична участь» https://prometheus.org.ua/prometheus-free/hromadska-politychna-uchast-bazovyi/ Курс присвячено набуттю навичок: розуміння структури політичної системи ➤ України та аналізу взаємодії органів державної влади; ➤ орієнтації у функціях законодавчої, виконавчої та судової гілок влади;	СК05. Здатність аналізувати взаємодію політичних акторів та інститутів, владу та урядування, політичні системи та режими, політичну поведінку у різних контекстах їх функціонування; РН10. Вміти описувати, пояснювати й оцінювати політичні процеси та явища у різних історичних, соціальних, культурних та ідеологічних контекстах;	Відповідно до програми курсу

➤ аналізу виборчих систем і виборчого законодавства України, організації виборчих кампаній; ➤ використання інструментів громадської участі та впливу на владу; ➤ формування компетенцій ефективної політичної комунікації; ➤ застосування гендерно чутливого підходу у політичній та громадській діяльності; ➤ використання практичних інструментів громадської та політичної активності; ➤ аналізу ролі громадянського суспільства у демократичному розвитку держави; ➤ розвитку навичок публічного представництва та політичної самоорганізації.	РН12. Вміти аналізувати взаємодію політичних акторів та інститутів, владу та урядування, політичні системи та режими, політичну поведінку у різних контекстах їх функціонування;	
--	---	--

Здобувач може самостійно обрати ресурси, які будуть відповідати навчальній дисципліні. Для зарахування в якості періодичного, поточного або фрагмента підсумкового контролю здобувач має подати документ, що підтверджує неформальну освіту, програму, зробити опис компетентностей та результатів навчання, сформованих під час неформальної освіти. Викладач залишає за собою право перевірити сформованість перелічених компетентностей та результатів навчання.

9. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

Словесні та наочні методи навчання (демонстрація презентацій, створення схематичних зображень, робота із веб-сайтами органів влади та управління, організацій)

Практичні (тестові завдання; опрацювання матеріалу та його систематизація шляхом підготовки конспектів та презентацій; аналіз практичних ситуацій (аналітичні розробки))

Інтерактивні методи навчання (використовуються під час лекційних, практичних занять)

Колективне та індивідуальне опрацювання завдань (колективне обговорення з використанням дискурсивних практик, виконання ІНДЗ, презентація виконаних ІНДЗ та результатів самостійної роботи)

10. ФОРМИ КОНТРОЛЮ

(в т. ч. критерії оцінювання результатів навчання)

Засоби діагностики якості вищої освіти включають в себе поточний, періодичний та підсумковий контроль.

Поточний контроль:

- усний контроль: індивідуальне і фронтальне опитування, бесіда, презентація рефератів, доповідь, оцінювання доповідей;
- письмовий контроль: оцінювання якості виконання самостійної роботи за темами;

Періодичний контроль:

- тестовий контроль: оцінювання контрольних робіт за змістовими модулями.

Підсумковий контроль: іспит.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Вид роботи	Кількість балів
Поточний контроль:	

Опитування за питаннями відповідної теми на практичному занятті, участь здобувачів вищої освіти в обговоренні проблемних питань	від 0 до 3
Виконання рефератів за однією із запропонованих тем, підготовка доповідей та демонстрація презентації	від 0 до 5
Періодичний контроль:	
Контрольна робота за змістовими модулями у формі тестування	від 0 до 15

Вид роботи	Бали	Критерії оцінювання
Опитування на занятті, участь здобувачів в обговоренні проблемних питань	0 балів	Здобувач не бере участь у практичному занятті, є лише спостерігачем; не виступає, не задає питання; дає неправильні відповіді на запитання, показує незадовільне знання понятійного апарату і літературних джерел.
	1 бал	Здобувач бере участь в практичному занятті; частково виступає і задає питання; допускає помилки під час відповідей на запитання; демонструє пасивну роботу, не виконує самостійної роботи; показує фрагментарні знання понятійного апарату і літературних джерел; відсутні навички публічної презентації самостійної роботи.
	2 бали	Здобувач бере участь у практичному занятті; приймає участь у обговоренні проблемних питань, користується додатковою навчально-методичною та науковою літературою; вміє сформулювати власне ставлення до проблеми; висловлює міркування, наводить доцільні приклади; вміє знаходити найбільш адекватні форми розв'язання суперечностей; здатний публічно представити матеріал самостійної підготовки.
Виконання рефератів за однією із запропонованих тем; доповідь та демонстрація презентації	0 балів	Не зараховуються реферати (довіді) та презентації, які виконані не самостійно або запозичені з мережі Інтернет.
	2 бал	Доповідь та презентація виконані самостійно, проте не опрацьована актуальність теми, аналіз дано описово, змістовний матеріал представлений схематично, у висновку сформульовані загальні висновки (або вони взагалі відсутні), тема не розкрита, робота не відповідає вимогам.
	3 бали	Доповідь та презентація виконані самостійно, оформлення відповідає вимогам із незначними порушеннями, опрацьована актуальність теми, теоретичний аналіз містить неточності, але усно здобувач пояснює матеріал впевнено і за допомогою викладача виправляється, змістовний матеріал представлений добре, у висновку сформульовані загальні висновки, тема загалом розкрита із незначними прогалинами.
	4 бали	Доповідь та презентація виконані самостійно, оформлення відповідає вимогам, опрацьована актуальність теми із зазначенням невіршених раніше аспектів, теоретичний аналіз достатній, здобувач без допомоги викладача пояснює матеріал, висновки самостійні, тема розкрита.
	5 балів	Доповідь та презентація виконані самостійно, актуальність розкрита із зазначенням невіршених раніше аспектів, правильно визначені об'єкт і предмет, теоретичний аналіз ґрунтовний, здобувач вільно презентує матеріал; зміст презентації не перевантажений слайдами з текстовим матеріалом; у висновку - самостійні ґрунтовні судження, містить посилання на актуальні джерела, які відповідно оформлені.
Контрольна робота	0 балів	Відповідь на запитання неправильна.
	15 балів	В контрольній роботі за кожним змістовним модулем – по 20 питань. Кожна правильна відповідь оцінюється в 0,5 бал. Всього -10 балів.

ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ: НАЦІОНАЛЬНА ТА ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проєкту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
85-89	B	добре	
75-84	C		
70-74	D	задовільно	
60-69	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов’язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов’язковим повторним вивченням дисципліни

11. РОЗПОДІЛ БАЛІВ

Поточний та періодичний контроль												Підсумковий контроль	Сума балів	
	Змістовний модуль 1						Змістовний модуль 2						іспит	
Теми	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12		
Практ ичні	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5		
Контр. роботи	10 балів						10 балів							
	40						40						20	100

12. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

- ❑ Теорія політичних партій та партійних систем [Електронний ресурс] : електрон. метод. рек. до практ. занять з курсу для здобувачів першого (бакалавр.) рівня вищ. освіти / уклад. С. В. Коч. Одеса : Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова, 2024. 50 с. 0,8 МБ.
<https://dspace.onu.edu.ua/items/60b69d61-8bae-49b9-ab55-84a9608bf593>
- ❑ Теорія та історія політичних партій. *Методичні вказівки і робоча програма для студентів спеціальності «політологія» ІСН.* уклад. Коч С.В.. – Одеса 2013 – 60 с. (3,5 п.л.)
- ❑ Робоча програма; Силабус;
- ❑ Google-class. Google-test.

13. ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

1. Політичні партії: передумови розвитку та історичні етапи формування. Суть та історія виникнення політичних партій. Протопартії.
2. Політичні рух та протопартійні організації в епоху середньовіччя та нового часу..
3. Проблема партій і революційно-демократичні вчення про державу у Франції XVII – XVIII ст.
4. Трактатування політичних партій в англійській політичній філософії XVI – XVIII ст.
5. «Засновники» американської політичної системи про політичні партії.
6. Політичні партії кінця XIX – початку XX століття. Масові політичні партії в Європі та Америці.
7. А. Токвіль про відмінності між американськими та європейськими партіями.
8. Партії в теоріях демократії XIX ст.
9. Особливості формування партійної системи України в XIX – XX століттях.
10. Теорія «кризи політичних партій». Партійні організації в постмодерний період.
11. Політичні партії: поняття, еволюція, типології, що визначають ознаки.
12. Політичні партії, громадські організації і рухи, групи тиску, лобі та ін.
13. Будова політичних партій. Внутріпартійні фракції.
14. Авторські типології політичних партій. (М. Дюверже; З. Ньюмена; Р. Макрідіса). Наведіть приклади партій в рамках кожної типології.
15. Політичних партій: класифікація за різними критеріями.
16. Політичних партій в Україні: класифікація за різними критеріями.
17. Місце партій в системі політичних сил суспільства: праві, центр, ліві.
18. Функції політичних партій і рухів: зовнішні і внутрішні.
19. Поняття партійна система та її різновиди. Критерії диференціації.
20. Партійні системи в рамках національно-цивілізаційних традицій.
21. Еволюція структури партійної системи України в XXI столітті
22. Ієрархічні рівні партійних систем: партійно-електоральний, організаційно-партійний, партійно-коаліційний, партійно-державний. Рівні партійної системи України.
23. «Досконала» та «недосконала» двопартійність.
24. Види багатопартійних систем. Механізм функціонування багатопартійної системи.
25. Однопартійна, двопартійна і багатопартійна системи. Види однопартійних систем.
26. Кількісна характеристика партійної системи України. Рівень представництва інтересів громадян.
27. Основні політичні партії України та форми їх політичної участі
28. «Великі» та «малі» політичні партії: політичні компроміси в електоральному процесі.
29. Політичні партії та їх взаємодія з інститутами політичної системи.
30. Міжпартійні взаємини: форми (блоки і коаліції), міжпартійна конкуренція.
31. Правове регулювання діяльності політичних партій.
32. Конституційно-правовий статус політичних партій в сучасній Україні. Партійне законодавство в Україні: історія трансформації
33. Процедура інституалізації партій в Україні. Життєвий цикл партії. Правове регулювання діяльності партій в Україні
34. Взаємини політичних партій і державної влади. Державне фінансування політичних партій в Україні
35. Партійні фінанси: фінансові джерела, фінансовий контроль, державне фінансування. Фінансові джерела політичних партій в Україні
36. Виборча система та процес: поняття, етапи, учасники, процедура, механізми.
37. Регламентация участі політичних партій у виборчому процесі. Світовий досвід.
38. Електоральний простір в Україні. Політичне кліважування електорального простору
39. Виборча система в Україні: еволюція, сучасний стан, форми політико-правового регулювання.
40. Електоральна політика партій в Україні в XXI ст. Виборчі блоки в Україні: історія формування та сучасний стан.
41. Вплив виборчої системи на формування партійно-політичної системи України

42. Виборчі блоки в Україні: історія формування та сучасний стан.
43. Парламентські партії в Україні. Регламент діяльності партій в Верховній Раді
44. Партійна опозиція та регламент її діяльності в Україні
45. Регламентація парламентської діяльності політичних партій. Історія і сучасна практика.
46. Ідеологічні стратегії партій в контексті електоральної конкуренції.
47. Політична ідеологія: поняття, тлумачення, функції та типи.
48. Класичні ідеології: виникнення, основні принципи, використання в політичних програмах.
49. Лібералізм та його форми: історія, теорія, сучасні рухи
50. Комуністична та соціалістична ідеологія: витоки, історія розвитку, сучасні варіанти.
51. Фундаменталістські і ревізійні програмно-ідеологічні інтерпретації комунізму.
52. Нео-марксизм. Арабський соціалізм. Африканський соціалізм.
53. Порівняльний аналіз християнського та ісламського соціалізму: теорія, політична практика
54. Соціал-демократія - політико-ідеологічна доктрина.
55. Ліва ідея в Європейському союзі: історія і сучасна практика.
56. Консерватизм та нео-консерватизм: теорія, історія, рухи в ЄС.
57. Націоналізм як ідеологія та напрям політики. Типологія націоналізму.
58. Традиціоналізм як рух. Сучасні форми організації.
59. Нові праві рухи: ідеологія, форми діяльності.
60. Анархізм: теорія та історія. Анархічні рухи та партії
61. Суспільні і політичні рухи: ознаки, функції, форми організації, типологія.
62. Глобалізм та альтер-глобалізм: загальне і особливе в ідеології. Форми соціально-політичної діяльності.
63. Мондіалізм як соціально-політичний рух: витоки ідеології, сучасні форми.
64. Конфесійні політичні рухи та партії: ідеології та форми діяльності,
65. Ліві та праві рухи: ідеологія, типи, форми діяльності, практика застосування в програмах
66. Нові ліві партії та їх соціально-політична доктрина.
67. Нові праві партії та їх соціально-політична доктрина.
68. Характеристика ідеологічного спектру партій в Україні. Ліві та Нові ліві політичні рухи в сучасній Україні
69. Праві та Нові праві політичні рухи в Україні. Права ідея в Україні: історія та сучасна практика
70. Локальні політичні партії в Україні: типологія та особливості політичної діяльності. Конфесійні та етнічні політичні рухи та партії в Україні: перспективи та стан представництва.
71. Транснаціональні політичні рухи в Україні: рівень політичної активності
72. Елітарні, кишенькові політичні партії в Україні: динаміка розвитку на політичній участі
73. Масові, структурні політичні партії в Україні: динаміка розвитку та представництва
74. Партійна система ЄС.
75. Перспективи розвитку партійної системи України

14. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

ОСНОВНА

- Авксентьев А. Сучасна теорія голосування в контексті українських електоральних трансформацій. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата політичних наук за спеціальністю 23.00.01. – теорія та історія політичної науки. Харків, 2017. 274 с.
- Богашева Н. Відносини держави і політичних партій в Україні: конституційно-правові аспекти. Київ: Логос, 2012. 446 с.
- Кармазіна М. Політичні партії в Україні. 2014–2017 рр. К.: ІПіЕНД ім. І.Ф. Кураса НАН України, 2018. 168 с
- Кириченко В. М. Політичні системи світу. К.: Центр учбової літератури, 2013. 218 с.
- Кресіна І. Політико-правові засади трансформації партійної системи України. К.: Логос, 2016. 510 с.
- Обушний М.І., Примуш М.В., Шведа Ю.Р. Патологія: Навчальний посібник К: Арістей, 2017. 432 с.
- Палінчак М., Остапець Ю., Лешанич М. Особливості процесу інституціоналізації політичних партій і партійної системи України в умовах демократичного транзиту: монографія. Ужгород: Поліграфцентр «Ліра», 2021. 240 с. URL: <https://www.uzhnu.edu.ua/uk/infocentre/get/34996>
- Патологія. Навчальний посібник. / Обушний М.І., Примуш М.В., Шведа Ю.Р. За ред. Обушного М.І. Друге видання, виправлене і доповнене. К., 2017. 432 с.
- Ролз Д. Політичний лібералізм. Пер. з англ. К.: Основи, 2000. 382 с.
- Романюк А., Литвин В. Порівняльний аналіз політичних інститутів країн Вишеградської групи та інших країн Центрально-Східної Європи: монографія. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2016. 548 с.
- Сарторі Дж. Порівняльна конституційна інженерія: дослідження структур, мотивів і результатів. К.: Арттек, 2001. 224 с
- Шведа Ю. Теорія політичних партій та партійних систем: Навч. Посібник.- Львів: Тріада плюс, 2004. 528 с.
- Almond G., Powell D. Comparative Politics: A Developmental Approach. Boston: Little, Brown and Co., 1966. 348 p.
- Anderson B. Imagined Communities. Reflections on the Origin and Spread of Nationalism. Revised Edition. VERSO. London. New York. 256 p.
- Brzezinski Z. The grand chessboard American Primacy and Its Geostrategic Imperatives. A Member of the Perseus Books Group. Eurasia - Strategic aspects 1997 223 p
- Duverger M. Political Parties: Their Organization and Activity in the Modern State. New York: John Wiley & Sons, 1963. 393 p.
- Easton D. A Framework for political Analysis. - Englewood Cliffs, N.J.: Prentice Hall, 1965
- Epstein L. Political Parties in Western Democracies. New York: Praeger, 1967. 387 p.
- Giddens A. Where now for New Labour? L.: Polity press, 2002. 84 p.
- Horowitz D. Ethnic Groups in Conflict. Berkeley: University of California Press, 1985. 697 p
- Janda K.. Political Parties: A Cross-National Survey. New York: The Free Press, 1980. 178 p
- La Palombara J., Weiner M. Political Parties and Political Development. Princeton, 1966. 496 p.
- Lijphart A. Electoral Systems and Party Systems. A Study of Twenty-Seven Democracies. 1945–1990. New York. Oxford : Oxford University Press, 1994. 209 p.
- Lipset S.M., Rokkan S. Cleavage Structures, Party Systems and Voter Alignments: an Introduction. *Party Systems and Voter Alignments*. New York: Free Press. 1967. P. 1–64.
- Rokkan S. *Citizens, Elections, Parties: Approaches to the Comparative Study of the Processes of Development*. New York: McKay. sadc Parliamentary Forum. (2010). “Benchmarks for democratic legislatures in southern africa.” available at: <http://www.agoraparl.org/node/2777>. accessed august 8, 2011. p. 14-17.
- Sartori G. Parties and Party Systems: A Framework for Analysis. Cambridge: Cambridge University Press, 1976. 370 p.

Wallerstein I. Author's personal site. All books. URL: <https://iwallerstein.com/category/books/>
 Weber M. The Protestant Ethic and the Spirit of Capitalism. Translated by Talcott Parsons With an introduction by Anthony Giddens. This edition published in the Taylor & Francis e-Library, 2005. 271 с.

Довідкова

- Аналіз результатів місцевих виборів 2015: динаміка електоральних симпатій в регіонах. URL: <http://politcom.org.ua/?p=10637> (дата звернення 14.09.2019)
- Збірник виборчих законів країн Центральної та Східної Європи. К.: IFES, 1995. 390 с.
- Кодекс належної практики у виборчих справах. Керівні принципи та пояснювальна доповідь, ухвалені Венеціанською комісією на 52-й сесії (Венеція, 18-19 жовтня 2002 року), Європейська комісія за демократію через право, CDL-AD (2002) 023 rev. URL: [http://www.venice.coe.int/docs/2002/CDLAD\(2002\)023rev-ukr.pdf](http://www.venice.coe.int/docs/2002/CDLAD(2002)023rev-ukr.pdf).
- Моніторинг місцевих виборів 2020: підсумки. URL: http://ratinggroup.ua/ru/research/ukraine/monitoring_mestnyh_vyborov_2020_itogi.html
- Про вибори народних депутатів України. Закон України. ВВР України, 2012, № 10-11, ст.73. Редакція від 01.01. 2022 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4061-17#Text>
- Про вибори народних депутатів України. Закон України. ВВР України, 2012, № 10-11, ст. 73. Редакція від 01.01.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4061-17#Text>
- Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення державного фінансування та контролю за діяльністю політичних партій. Закон України Відомості Верховної Ради (ВВР), 2023, № 90, ст.353. Прийнятий 23.08. 2023 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3337-20#Text>
- Про місцеві вибори. Закон України. Відомості Верховної Ради, 2015, № 37-38, ст.366. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/595-19#Text>
- Про об'єднання громадян. Закон України ВВР України, 1992, № 34, с. 502.
- Про політичні партії в Україні. Закон України ВВР України, 2001, № 23, ст.118. Редакція від 26.12.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2365-14#Text>
- Регламент ВРУ: Прийнятий у 1996 році, № 1860-12. ВВР України , 2010, № 14-15, № 16-17, ст.13 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1861-17#Text>
- Decision of the Bureau of the European Parliament, of 29 March 2004 laying down the procedures for implementing Regulation (EC) N 2004/2003 of the European Parliament and of the Council on the Regulations governing political parties at European level and the rules regarding their funding (2004/C 155/01).
- Regulation (EC) No 1524/2007 of the European Parliament and of the Council of 18 December 2007 amending Regulation (EC) N 2004/2003 on the regulations governing political parties at European level and the rules regarding their funding, URL: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2007:343:0005:0008:EN:PDF>.
- The European Elections Monitor. URL: <https://www.robert-schuman.eu/en/the-european-elections-monitor/2021/>

ДОДАТКОВА

- Агафонова Г.С. Теоретичні засади дослідження європартій. *Політологічні записки*. 2013. № 2. С. 87–95.
- Балашова О. Модель трикутника Нагаями як інструмент аналізу конкурентної конфігурації партійної системи України. *Вісник Львівського університету. Серія «Філософсько-політологічні студії»*. 2020. № 28. С. 98–110.
- Балашова О. Націоналізація партійної системи України: вимірювання, динаміка і тренди. *Політичні партії і вибори: збірник статей / за ред. А. Романюка і В. Литвина*. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2020. С. 308–316.
- Болотіна Є.В., Бородай О.В., Стещенко Н.Л. Еволюція інституційних змін політичних партій і партійних систем. *Регіональні студії* 2023. № 34. С. 64 -68

- Бурдюг М. М. Чинники зростання популізму в умовах ліберальної демократії. *Актуальні проблеми політики*. 2020. Вип. 66. С. 89-97.
- Бусленко В. Взаємовідносини влади і опозиції в державах Вишеградської групи: монографія. Вінниця, 2020. 320 с.
- Вишняк О. Зміна основних параметрів партійної системи України: від виборів 1998 до виборів 2014 р. *Соціологія: теорія, методи, маркетинг*. 2017. № 2. С. 167–174.
- Ганжа А.М. Політичні партії України як формалізовані патронажно-клієнтарні мережі. *Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна, серія «Питання політології»*. Вип. 30. 2016. С. 62–65.
- Гримська М. Основні етапи історії крайніх правих політичних партій у післявоєнній Німеччині (на прикладі Націонал-демократичної партії Німеччини). *Вісник НТУУ КПІ Політологія. Соціологія. Право*. № 1 2015 С. 76- 82
- Грідіна І., Лисак В., Пашина Н. Загальна характеристика змін у партійній системі Великої Британії в умовах виходу країни з ЄС. *Регіональні студії* 2023. № 34. С. 203-207
- Електоральні процеси України в регіональному вимірі: Буковина і Закарпаття: монографія / Під ред. А. Круглашова і М. Токаря; НДІ політичної регіоналістики (Ужгород), НДІ європейської інтеграції та регіональних досліджень. Ужгород: Поліграфцентр «Ліра», 2014. 552 с.
- Зан М. Репрезентація етнополітичних партій міноритарних груп України у форматі парламентських електоральних циклів 1998–2009 рр. *Політикус*. 2020. Вип. 4. С. 146–154.
- Іванець Т. М. Особливості виборчого процесу в сучасній Японії. *Електронний науково-практичний журнал S.P.A.C.E. / Society, Politics, Administration in Central Europe*. №3. 2017. С.15–19.
- Іванець Т. М. Партія Реформації Японії як продукт трансформації японської партійної системи: концептуальні засади та ідеологічна платформа. *Гілея: науковий вісник: збірник наукових праць*. № 94 (3). 2015. С. 429 – 433.
- Клячин О.К. Напрями перерозподілу електорату заборонених в Україні політичних партій: базові моделі. *Регіональні студії* 2023. № 32. С. 58-62
- Колодій А. Вплив місцевих виборів 2020 року на розвиток багатопартійності в Україні. *Політичні партії і вибори: українські та світові практики: зб. ст. і тез за результатами п'ятої міжнародної наукової конференції «Політичні партії і вибори: українські та світові практики» (пам'яті Ю. Р. Шведа) від 28.11.2020 р. / за ред. А. Романюка і В. Литвина*. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2021. Вип. 5. С.178–197.
- Кольцов В. Порівняльний аналіз формування і функціонування політичної опозиції в країнах Вишеградської групи. Монографія. Одеса: Гельветика, 2018. 524 с.
- Копинець Ю.Ю. Парламентські вибори у країнах Європейського Союзу у 2018 році: характеристика електоральних результатів та конфігурацій партійного ландшафту. *Політикус*. 2020. № 3. С. 44–51
- Копинець Ю.Ю. Характеристика конфігурації та основних тенденцій розвитку партійної системи України за результатом електорального циклу 2019–2020 рр. *Регіональні студії: науковий журнал*. 2021. № 24. С.30–41.
- Краснова М. Феномен «партія влади» у пострадянських порядках. Українська специфіка. *Вісник ХНУ імені В.Н. Каразіна. Серія «Питання політології»*. 2014. № 1111. С. 66–71.
- Кузик П. Електоральна вісь Схід–Захід та ідея роз'єднаності суспільства. *Вісник Львівського університету. Філософсько-політологічні студії*. 2021. Вип. 34. С. 149–157.
- Куречко І. Особливості партійної системи Словенії. Політичні партії і вибори: зб. статей і тез за результатами IV міжнародної наукової конференції кафедри політології «Політичні партії і вибори: українські та світові практики» (пам'яті Ю.Р. Шведа) від 9.11.2019 р. / за ред. А. Романюка і В. Литвина. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2020. С. 348–356.
- Лешанич М. Особливості інституціалізації партійної системи України в умовах гібридного політичного режиму. *Гілея: науковий вісник*. К.: Вид-во «Гілея», 2019. Вип. 147 (№ 8). Ч. 3. Політичні науки. С.48–53.
- Лешанич М. Особливості формування виборчої системи України (1991–2014 рр.). *Регіональні студії*. 2018. № 12. С.18–25.

- Майніна М. Легітимація євроскептицизму в Європейському Союзі як тренд сучасності. Вісник НТУУ «КПІ». 2019. С. 45–50.
- Мартинюк Р. Партийна система України та регіональні чинники в її розвитку. *Політологічні та соціологічні студії. Зб. наукових праць*. Т.IX. Чернівці: Букрек. 2010. С. 180-192.
- Мацієвський Ю. У пастці гібридності: зигзаги трансформацій політичного режиму в Україні (1991–2014). Чернівці: Книга XXI, 2016. 277 с.
- Мелешевич А. Проблеми інституціоналізації та перспективи розвитку партійної системи України. *Партійна система сучасної України: еволюція, тенденції та перспективи розвитку: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. 24–25 листопада 2011 р.* К.: ІПІЕНД, 2012. С. 46– 64.
- Молочко П. Інституціональні особливості функціонування та діяльності політичних партій в Україні. Історико-політичні проблеми сучасного світу: Збірник наукових статей. Чернівці: Чернівецький національний університет. 2016. Т.33-34. С.292–301.
- Нідермаєр О. Партиїні системи країн-членів ЄС. *Національна безпека і оборона*. 2015. № 6-7. С. 167–180.
- Остапець Ю. Електоральні процеси на Закарпатті у контексті загальнонаціональних виборів. Ужгород: «Ліра», 2016. 412 с.
- Остапець Ю., Ільтьо Г. Вплив президентських і парламентських виборів 2019 року на акторний склад та конфігурацію партійної системи України. Вісник Львівського університету. Серія Філософсько-політологічні студії. 2019. Випуск 26. С. 159–170.
- Остапець Ю., Мартинкович М. Характеристика партійного ландшафту країн Європейського Союзу за результатами парламентських виборів 2022 року. *Регіональні студії*. 2023. № 33. С. 82–93.
- Остапець Ю., Шестак Н., Дудінська І. Еволюція партійної системи України в умовах трансформації соціальних і політичних. *Серія «Studia Regionalistica»*. № 9; НДІ політичної регіоналістики; ДВНЗ «Ужгородський національний університет»; Агенція досліджень регіонального соціуму «Карпатія». Ужгород: ЗППО, 2016. 252 с.
- Остапець Ю.О., Радько О.І. Вплив парламентських виборів в угорщині 2022 року на акторний склад та конфігурацію партійної системи *Регіональні студії* 2023. № 32. С. 81-86
- Остапець Ю.О., Червеняк К.Т. «Зелені» партії у структурі політичного ландшафту країн Європейської спілки. *Регіональні студії* 2023. № 35. С.100 - 107
- Пашина Н.П., Іванець Т.М. Основні тенденції розвитку правих популістських політичних партій у провідних країнах ЄС. *Регіональні студії* 2023. № 32. С. 169-173
- Примуш М.В, Перебейнос О.Ю. Специфіка формування ідеології українських політичних партій на сучасному етапі їх розвитку. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»* № 2 (25) 2015. С. 169175
- Рибій О. Критерії та інші орієнтири для аналізу рівня інституціоналізації партійної системи та політичних партій в Україні. *Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень* ім. І.Ф. Кураса НАН України. 2012. № 3 (59). С.98–108.
- Рибій О. Партийна картелізація: новий рівень взаємовідносин партії, держави та суспільства. *Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень* ім. І.Ф. Кураса НАН України. 2011. № 3 (53). С.45–56.
- Романюк А. С. Порівняльний аналіз політичних інститутів країн Західної Європи: Монографія. Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2007. 391 с.
- Романюк А., Литвин В. Порівняльний аналіз політичних інститутів країн Вишеградської групи та інших країн Центрально-Східної Європи: монографія. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2016. 548 с.
- Светлакова М. Вплив зовнішніх та внутрішніх факторів на перебудову партійного ландшафту європейських країн. *Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право*. 2021. Випуск 1 (49). С. 73-78.

- Сердюк В. «Молодий Дуда»: чим небезпечний для України успіх польських ультраправих (президентські вибори 2020). URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2020/07/7/7111844/>
- Сліпецька Ю. Електоральні партії: ідеологічне позиціонування парламентських партій в Україні. *Грані*. 2018. № 21 (12). С. 5-15.
- Сліпецька Ю., Спересенко М. Електоральні партії: теоретико-методологічні засади та ідеологічне позиціонування на прикладі парламентських виборів 2019. *Грані*. 2020. № 4 (23). С. 45-57.
- Стойко О. Консервативні партії Східної Європи. *Studia politologica Ucraino – Polona*. 2011. Вип. 1. С. 162–166.
- Стойко О. Трансформація політичних інститутів у сучасних перехідних суспільствах: монографія. К. : Логос, 2016. 416 с.
- Топ 20. Рейтинг активності та ефективності політичних партій України. К.: Міжнародний центр перспективних досліджень, 2019. 42 с.
- Трансформація партійної системи: український досвід у європейському контексті / За ред. Ю. Якименка. Київ: Центр Разумкова, 2017. 428 с.
- Феєн Г.-Й. Розвиток партійних систем у посткомуністичних країнах ЄС. *Сайт Представництва Фонду ім. К. Аденауєра в Україні*. URL: https://www.kas.de/c/document_library/get_file?uuid=a0cb1d8c-521a-44f5-c09b-c94266102c0b&groupId=252038
- Хома Н. М. Трансформаційні зміни партійної системи Японії на новітньому етапі. *Вісник Донецького національного університету імені Василя Стуса. Серія «Політичні науки»*. 2017. С.59–62.
- Чальцева О.М. Операціоналізація інституціоналізації політичних партій у сучасних компаративних дослідженнях // *Політичне життя*. 2025. № 2. URL: https://jpl.donnu.edu.ua/article/view/17851?utm_source=chatgpt.com
- Шеховцов А.В. Нові праворадикальні партії в сучасних європейських країнах: причини електоральної підтримки: *автореферат дис. канд. політ. наук : 23.00.02*. Чорномор. держ. ун-т ім. П.Могили. Миколаїв, 2010. 17 с.
- Шипунов Г. Принципи концептуалізації ідейно-інституційної еволюції лівих політичних партій: дис.... докт. політ. наук 23.00.01. ЛНУ імені Івана Франка. Львів, 2018. 532 с.
- Янішевський С. Локальні політичні проекти: чинники виникнення та перспективи політичної діяльності (за підсумками місцевих виборів-2015). URL: <http://www.niss.gov.ua/catalogue/8>
- Almond G. The Political of Developing Areas. NJ.: Princeton University Press, 1960. P. 7–17
- Blondel J. Party Systems and Patterns of Government in Western Democracies. *Canadian Journal of Political Science*. 1968. Vol. 1. No 2. P. 180-203.
- Blondel J. Types of Party Systems. The West European Party Systems. Oxford: *Oxford University Press*. 1990. P. 302–310.
- Brack N., Startin N. Introduction: Euroscepticism, from the margins to the mainstream. *International political science review*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications, 2015. P. 239–249.
- Chiru M. Clientelism, Party Organization and Intra-party Democracy. *Comparative Political Studies*. 2025. Vol. 58, Is. 4 URL: https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/00104140241252082?utm_source=chatgpt.com
- Determinants of Electoral Systems. New Haven: Yale University Press, 1989. 292p.
- Duverger M. A new political system model: Semi-presidential government. *European Journal of Political Research*. 1980. Vol. 8. P. 185–187.
- Easton D. The Political System: An Inquiry into the State of Political Science. NY: Alfred A. Knopf, 1953. 320 p.
- Inglehart R. The Changing Structure of political Cleavages in Western Society. *Electoral Change in Advanced Industrial Democracies*. Princeton : Princeton University Press, 1984. P. 25-69.
- Janda Kennet, Robert Hamel. An Integrated Teory party goals and Party Change. *Paper prepared for the International Simposium*. November. 1994. № 19. С. 3-6.

- Kelly Norm, Ashiagbor Sefakor Political parties and democracy in theoretical and practical perspectives: Adopting party law. National Democratic Institute 53 p.
- Kirchenheimer O. Der Wandel des westeuropäischer Parteiensystem. *Politische Vierteljahresschrift*. 1965. No 6. S. 27
- La Palombara J., Weiner M. The Origin and Development of Parties. *Political Parties and Political Development*. Princeton, 1996. P. 3–24.
- Lightfoot S. The Consolidation of Europarties? The «Party Regulation» and the Development of Political Parties in the European Union». *Representation*. 2006. No 42 (4). pp. 303–314.
- Lipset S., Rokkan S. Party Systems and Voter Alignments: Cross-National Perspectives. New York: The Free Press, 1967. 554 p.
- Saarts T. Comparative Party System Analysis in Central and Eastern Europe: the Case of the Baltic States. *Studies of Transition States and Societies*. 2011. Vol 3 (3). P. 83-104
- Siaroff A. Two-and-a-Half-Party Systems and the Comparative Role of the 'Half'. *Party Politics*. 2003. No 9. P. 267–290.
- Taagepera R., Shugart M. S. Seats and Votes: The Effects and Determinants of Electoral Systems Yale University Press. 1991. 310 p.
- Wallerstein I. Analysis of world systems and the situation in the modern world Per. from English. P.M. Kudyukina.
URL: <http://www.samomudr.ru/d/Vallerstajn%20I.%20Analiz%20mirovyyx%20sistem%20i%20situacija%20v%20sovremennom%20mire.pdf>.

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

- Аналітика партійних систем та демократії. URL: База даних партійних маніфестів.
URL: https://freedomhouse.org/?utm_source=chatgpt.com
- База даних виборчих систем. URL: https://aceproject.org/?utm_source=chatgpt.com
- База даних партійних маніфестів. URL: https://manifesto-project.wzb.eu/?utm_source=chatgpt.com
- База даних політичних партій Європи. URL: https://partyfacts.herokuapp.com/?utm_source=chatgpt.com
- Дані про політичні режими та демократизацію. URL: https://www.v-dem.net/?utm_source=chatgpt.com
- Електоральні карти Франції, Німеччини, США та ін. URL: <http://geoelections.free.fr/>
- Електоральні новини Німеччини. Статистика. Карти. Автор проекту д. політ. н. Андреас Хан. URL: <http://www.wahlen-heute.de>
- Електоральні ресурси по країнам URL: <http://www.politicsresources.net/>
- Європейська база даних партійних систем та виборів. URL: https://www.parlgov.org/?utm_source=chatgpt.com
- Міжнародний інститут демократії та сприяння виборам. URL: https://www.idea.int/?utm_source=chatgpt.com
- Порівняльний аналіз політичних партій та виборів. URL: https://cses.org/?utm_source=chatgpt.com
- Результати виборів в країнах Східної Європи. URL: <http://www2.essex.ac.uk/elect/database/constituency.asp>
- Сайт з електоральної географії. URL: <http://www.electoralgeography.com/ru/index.html>
- Сайт Представництва Фонду ім. К. Аденауера в Україні. URL: https://www.kas.de/c/document_library/get_file?uuid=a0cb1d8c-521a-44f5-c09b-c94266102c0b&groupId=252038
- Сайт проекту «Електоральна пам'ять». Проект UkrVote. URL: <https://ukr.vote/uk/about>
- Democracy Index 2014. URL: <https://www.sudestada.com.uy/Content/Articles/421a313a-d58f-462e-9b24-2504a37f6b56/Democracy-index-2014.pdf>.